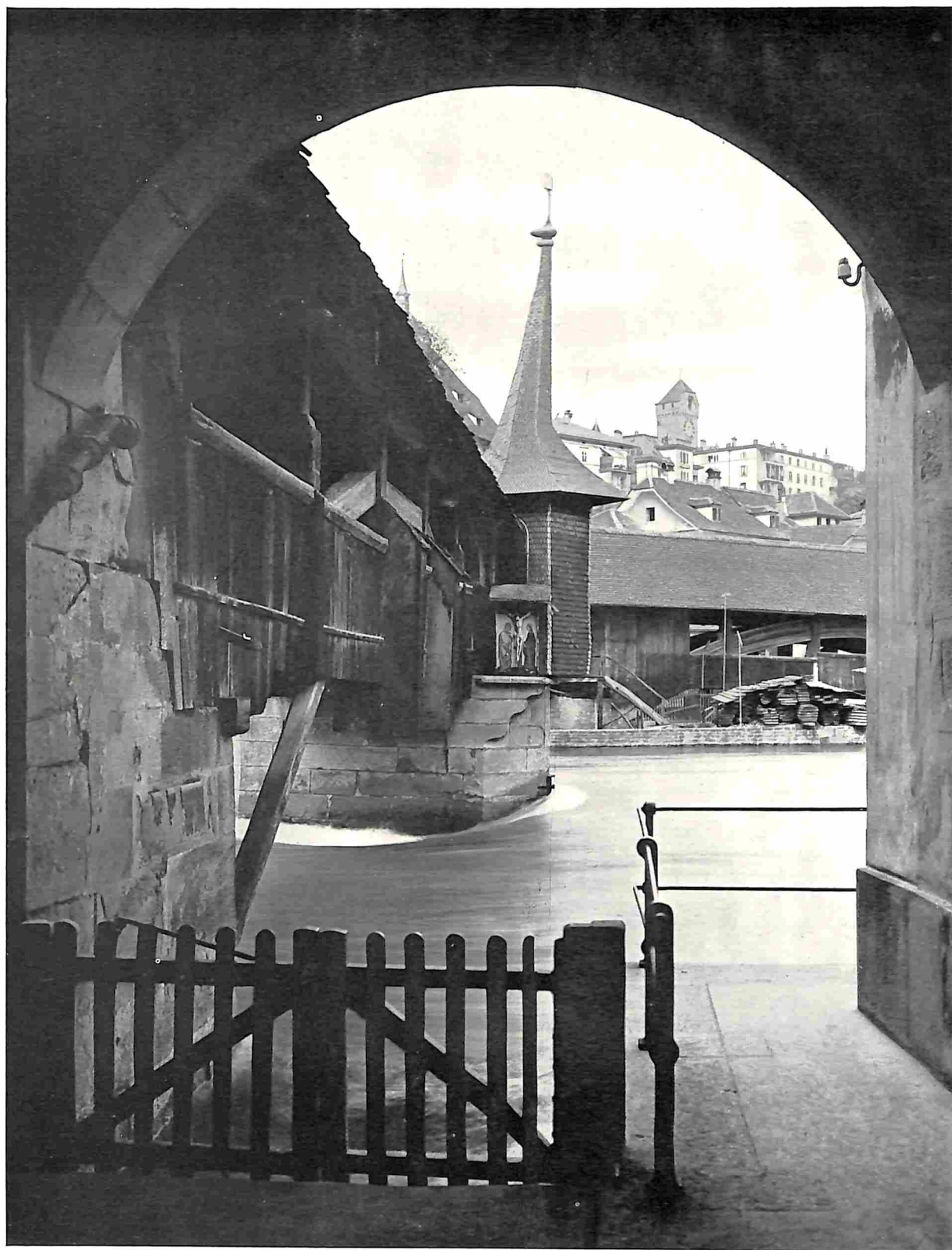

BUITEN

27^E JAARGANG N^O. 50

ZATERDAG 16 DECEMBER 1933

DE SPREUER- OF TOTENTANZBRÜCHE TE LUZERN OVER DE REUSS
UIT HET TORENTJE IN HET MIDDEN VAN DE BRUG WERDEN IN VROEGER EEUWEN VERDACHTEN IN
EEN HOUTEN KRAT TE WATER GELATEN, OM HEN DOOR MIN OF MEER LANGDURIGE ONDERDOMPELING
TOT EEN BEKENTENIS TE DWINGEN

Redactie: Mr. P. J. A. BOOT

INHOUD

DE SPREUER- OF TOTENTANZBRÜCKE TE LUZERN OVER DE REUSS (ILL.)	BLZ. 595
DE VERLOREN PHEBE. NAAR HET AMERIKAANSCH VAN THEODORE DREISER (SLOT)	BLZ. 596—597
HOLLAND'S VERDWIJNENDE MOLENS (GEDICHT) DOOR J. CATS JR.	BLZ. 597
ARABIA FELIX (GEÏLL.), DOOR D. VAN DER MEULEN (III)	BLZ. 598—600
CACTUSSEN ALS KAMERPLANTEN (GEÏLL.), DOOR G. D. DUURSMA (II)	BLZ. 600—602
PAARDENMARKT, DOOR WS.	BLZ. 602
KLEEDERDRACHTEN EN VOLKSTYPEN IN DUITSCHE LAND (GEÏLL.), (SLOT) DOOR DR. AUGUSTA VON OERTZEN	BLZ. 602—604
HET BUITENLEVEN IN HET EXLIBRIS (GEÏLL.), DOOR JOHAN SCHWENCKE	BLZ. 603—606
DE VORST DOOR WS.	BLZ. 606
WINDSTILTE EN . . . EN WIND IN DE ZEILEN (ILL.)	BLZ. 606

Men gelieve alle stukken voor Redactie en Administratie bestemd te zenden naar **Rokin 74—76, Amsterdam**. Bijdragen dienen vergezeld te gaan van postzegels voor eventuele terugzending.

Overneming van den inhoud, ook bij gedeelten, verboden.

De verloren Phebe

Naar het Amerikaansch van THEODORE DREISER (Slot)

HIJ kon geen kwaad doen. Er waren heel wat menschen, die bereid waren hem te helpen met voedsel, oude kleeren en al de kleinigheden, die hij voor zijn dagelijksch leven behoefde — tenminste in den beginne. Geleidelijk werd het niet zoo zeer iets gewoons, als wel een curiositeit hem rond te zien loopen en de antwoorden: „Nee, Henry, ik heb haar niet gezien” of „Nee, Henry, ze is vandaag niet hier geweest” werden gebruikelijke formules.

Zoo bleef hij jaren lang een vreemdsortige figuur in regen en zonneschijn, op stoffige en modderige wegen, soms rondolend op vreemde en onverwachte plaatsen, steeds zijn eindeloze speurtochten voortzettend. Ofschoon de burenen en zij, die hem goed kenden, gaarne bereid waren in zijn onderhoud te voorzien, ondervond zijn lichaam ten slotte de gevolgen van ondervoeding; want hij liep veel en at weinig. Hoe langer hij zoo langs 's Heeren wegen zwierf, des te vaster geloofde hij in zijn vreemdsortig waandenkbeeld; en daar het hem steeds moeilijker viel terug te komen van zijn aldoor verder zich uitstreckende zwerftochten, kwam hij er ten slotte toe wat kookgerei van huis mee te nemen en dat in een bundeltje samen te binden, zoodat hij niet genoodzaakt was telkens naar huis terug te keeren. In een oude, groote tinnen koffiekann borg hij een kleinen tinnen beker, een mes, vork en lepel, wat zout en peper en aan den buitenkant hing hij met een touw, dat door een gat liep, hetwelk hij er had ingeboord, een bord, dat hij kon losmaken en als tafel gebruiken bij zijn maaltijden in de open lucht. Het kostte hem geen moeite zich het weinige voedsel te verschaffen, dat hij noodig had en met een vreemde, bijna plechtige waardigheid aarzelde hij nooit om dat weinige te vragen. Geleidelijk werd zijn haar steeds langer, zijn eens zwarte hoed bruin-grijs en zijn kleeren versleten en werden vuil.

Drie lange jaren liep hij zoo rond en niemand wist hoe ver hij zijn zwerftochten uitstreckte, noch hoe hij de stormen en de koude kon trotseeren. Men wist niet, dat hij met zijn eenvoudige boerenverstand en overleg een schuilplaats zocht in hooibergen, of naast koebeesten, wier warme lichamen hem beschermden tegen de kou en wier traag begrip geen bezwaar maakte tegen zijn onschadelijke aanwezigheid. Soms beschutten hem overhangende rotsen en boomen tegen den regen en een gastvrije hooischelf versmaadde hij al evenmin.

Het onnaspeurbare voortschrijden van een waanvoorstelling gaat heel vreemd in zijn werk. Door het voortdurend vragen aan deuren en het telkens weer afgewezen en weggestuurd

worden, kwam hij langzamerhand tot de overtuiging, dat, al was Phebe niet in een der huizen waarin hij haar zocht, zij toch wel binnen het bereik van zijn stem kon zijn. En zoo inplaats van geduldig te vragen, kwam hij er toe van tijd tot tijd met treurige stem te roepen: welke kretten soms de rust van het stille landschap verstoorden en in de wilde heuvelstreken de echo's wekten van zijn jammerend „O-o, Phebe! O-o, Phebe!” Het klonk, schoon men wist dat hij waanzinnig was, toch pathetisch en menige landman herkende het tenslotte reeds van verre en placht dan te zeggen: „Daar gaat de oude Reifsnieder”.

Iets anders, waar hij na een poos en na honderden vergeefschte navragen erg over ging piekeren, als hij geen enkel huis in den omtrek zag en geen enkelen kennis waar hij kon vragen hem te binnen schoot, was welke richting hij moest inslaan. Langzamerhand brachten die kruisende wegen, die soms in vier of zes richtingen liepen, hem erg in de war. Maar voor dit moeilijke vraagstuk, dat hem steeds meer inspanning kostte, bracht een andere hallucinatie hem de oplossing. Phebe's geest of de een of andere kracht van de natuur, of de wind, of de lucht zou hem den weg wel wijzen. Als hij op een kruispunt van wegen stond, zijn oogen sloot en driemaal ronddraaide en tweemaal „O-o, Phebe!” riep en dan zijn stok recht voor zich uit wierp, zou dit vast en zeker den weg aanduiden waarop hij Phebe kon vinden; want ongetwijfeld bestuurdde een dier mystieke krachten richting en val van zijn stok! In welke richting die ook wees, zelfs als, wat niet zelden het geval was, dit hem terugbracht naar den weg dien hij reeds had afgelegd of dwars over velden, was hij nog altijd helder genoeg van geest om eerst grondig den omtrek af te zoeken vóór hij opnieuw zijn roep liet opklinken. Ook de gedachte, dat hij haar vast en zeker den een of anderen dag zou vinden, zat rotsvast in zijn geest. Er waren uren, waarin zijn voeten pijn deden en zijn beenen vermoeid waren, oogenblikken waarop hij stil bleef staan in de hitte om het zweet van zijn gerimpeld voorhoofd te veegen, of in de koude om zijn armen over elkaar te slaan. Soms, als hij zijn stok had weggeworpen en bevond, dat deze in de richting wees vanwaar hij was gekomen, schudde hij treurig en wijsgeerig het hoofd, alsof hij voor iets ongelooflijks stond of voor een onoverkomelijk noodlot; daarna ging hij weer snel op stap. Ten slotte kende men zijn vreemde figuur tot in de verste uithoeken van drie of vier provincies. De oude Reifsnieder was een pathetische figuur. Hij was tot ver in den omtrek een beroemdheid.

Dicht bij een kleine stad, in Green County, Waterville geheeten, zoowat vier mijlen van dit kleine centrum van verkeer, was een plek, of afgrond, door de omwoners „de Roode Rots” genoemd, een loodrechte muur van rooden zandsteen, die zijn ruw front wel een halven mijl, of meer, verhief boven de vruchtbare korenvelden en boomgaarden aan zijn voet en be kroond werd door dicht geboomte. De helling, die van de andere zijde zacht glooiend naar den top voerde, was vol begroeid met chichory- en esschenboomen, waartusschen tal van wagensporen liepen, die elkaar in verschillende richtingen kruisten. Zoo verhard tegen iedere weersgesteldheid was Reifsnieder geworden, dat hij de gewoonte had aangenomen als het mooi weer was op zoo een begroeid plekje zijn bed op te maken en daar zijn spek te braden, of zijn eieren te koken. Soms, zoo buitengewoon licht was zijn slaap, ging hij nachtwandelen. Vaker nog gebeurde het, dat het maanlicht, of een windvlaag die door de boomen ruischte, of een rondsluipend dier hem wekte; dan ging hij recht op zitten nadenken, of zette hij zijn zoektocht in het maanlicht voort, een vreemd, onnatuurlijk, angstwekkend maar volkomen onschadelijk wezen, dat riep op eenzame kruiswegen, of stond te staren naar donkere, met luiken afgesloten huizen en dat er steeds erover peinsde waar Phebe toch in 's Hemels naam kon zijn.

De vreemdsortige stilte, die om twee uur in den morgen steeds op onzen aardbol nederdaalt, maakte hem altijd wakker en al ging hij niet verder loopen, hij placht dan op te gaan zitten en verbaasd naar het vervagen der sterren te kijken. Door de zonderlinge afwijking van zijn geest verbeeldde hij zich soms de gestalte van zijn verloren vrouw tusschen de boomen te zien bewegen en dan stond hij op om haar te volgen, steeds zijn kookgerei aan een touw en zijn stok meeloopen, of smeeken, of, als hij plotseling de schijngestalte uit het oog verloor, bleef hij verbluft, of teleurgesteld, staan, tijdelijk treurend over de bijna onoverkomelijke moeilijkheden van zijn speurtocht.

Het gebeurde in het zevende jaar van zijn hopelooze zwerftochten, bij het aanbreken van een lentedag, gelijk aan dien waarop zijn vrouw was gestorven, dat hij ten slotte op een avond juist in de buurt kwam van het geboomte op den top van de Roode Rots. Zijn ver-weggeworpen stok, op het laatste kruispunt als wegwijzer gebruikt, had hem hierheen geleid. Hij had dien dag vele, vele mijlen afgelegd. Het was 's avonds na tien en hij voelde zich erg vermoeid. Door de lange zwerftochten en het weinige eten, was hij uitgeeterd tot een schaduw van zijn vroeger ik. Wat hem in stand hield, was niet zoozeer zijn lichamelijke kracht, als wel zijn geestelijk uithoudingsvermogen. Hij had dien dag bijna niets gegeten en nu zette hij zich uitgeput terneder om te rusten en, zoo mogelijk, te slapen.

Juist nu had hij een vreemd gevoel dat de aanwezigheid van zijn vrouw hem omgaf. Het zou nu niet lang meer duren. overdacht hij, voor hij haar zou zien en haar zou toespreken; en zulks niettegenstaande de vele, lange maanden die waren verstreken hem niets opgeleverd hadden. Na eenigen tijd viel hij met het hoofd op zijn knieën in slaap. De maan begon te middernacht te schijnen en toen hij om twee uur, den vasten tijd van zijn ontwaken, wakker werd, was zij een groote zilveren schijf, die door de boomen in het Oosten heen scheen. Toen de glans sterker werd, sloeg hij de oogen op; het maanlicht teekende zilveren figuren voor zijn voeten, verlichtte de bosschen met een vreemden glans en gaf het aanschijn aan glinsterende, vage gestalten. Zooals steeds, drong zich ook nu de gedachte aan hem op, dat zijn vrouw in zijn nabijheid moest zijn en hij keek om zich heen met onderzoekende en afwach- tende blikken. Wat was het, dat zich in de schaduwen bewoog langs het pad waarop hij was gekomen — was het een zwak, flikkerend dwaallichtje, dat met sierlijke bewegingen tusschen de boomen huppelde en zijn speurende blikken tot zich trok? Maanlicht en schaduwen werkten samen om een vreemden vorm en een nog vreemdsortiger realiteit te geven aan dit wuivende moeras-vlammetje of aan die dwalende vuur-vliegjes: was het werkelijk zijn verloren Phebe? Het ging langs een omweg om hem heen en in zijn koortsigen toestand verbeelde hij zich, dat hij zelfs haar oogen kon zien, en dat hij haar zag, niet zooals ze was toen hij haar het laatst had gezien in haar zwarte japon en shawl, maar als een vreemdsortig verjongde Phebe, vroolijker, lieftalliger, als de Phebe, die hij jaren geleden als jong meisje had gekend. De oude man stond op. Al die jaren lang had hij van dit uur gedroomd, naar dit uur gesnakt en nu, terwijl hij het zwakke lichtje voor zich uit zag huppelen, bleef hij er vragend naar staan kijken, met één hand in zijn grijs haar grijpend.

Plotseling verscheen voor het eerst in vele jaren weer voor zijn geest de groote bekoring van haar jong lichaam, zooals hij het in zijn jeugd had gekend, de innemende, sympathieke glimlach, het bruine haar, de blauwe ceintuur, die zij eens bij een picnic om haar middel had gedragen, haar lenige, sierlijke bewegingen. Hij liep om den stam van een boom heen, met starende oogen, zelfs zijn kookgerei en stok vergetend, en draafde haar snel achterna. Steeds bleef zij voor hem uit loopen, een lente-dwaallichtje met een vlammetje boven haar hoofd en het kwam hem voor alsof zij hem, tusschen de jonge esschen en beuken en de zware stammen van chichory en olm vroolijk wenkte met de hand.

„O, Phebe! Phebe!” riep hij uit. „Ben je werkelijk gekomen? Heb je me werkelijk verhoord?” En sneller loopend, struikelde hij eenmaal, krabbelde weer moeizaam omhoog en zag het licht in de verte lokkend voor zich uit dansen. Zoo ging hij haastig steeds verder en verder, tot hij op een drafje liep, zijn magere armen langs de boomen schurend, zijn gezicht en handen tegen de takken stootend. Zijn hoed was weg, zijn adem ging hijgend, zijn verstand was geheel beneveld, toen hij, aan den rand van de rots gekomen, haar beneden zag in een schitterend bed van appelboomen, die nu in vollen lentebloei stonden.

„O, Phebe!” riep hij uit. „O, Phebe! O, neen, laat mij niet alleen achter!” En aangetrokken door de verlokking van een wereld waar de liefde jong was en Phebe, zooals dit visioen haar voor zijn oogen tooverde, een verrukkelijk beeld van hun voorbije jeugd, uitte hij een vroolijken kreet: „O, wacht, Phebe!” en sprong omlaag.

Een paar jonge boeren, die eenige dagen later een onderzoekstocht instelden in dit land van overvloed en belofte, vonden eerst zijn tinnen eetgerei bij elkaar gebonden onder den boom waar hij het had laten liggen en later aan den voet

van de rots, bleek, verminkt, maar een verstarde glimlach van vrede en verrukking op de lippen, zijn lijk. Men vond zijn ouden hoed onder een laag-hangend jong boompje, dat het in zijn takken had vastgehouden. Maar niemand van de eenvoudige omwoners had er eenig begrip van met hoeveel verrukking en opgetogenheid de oude Henry zijn verloren wederhelft had teruggevonden.

Holland's verdwijnende molens

DOOR J. CATS JR.

Haast geen dagblad sla je open.
Of je leest geheel ontdaan.
Dat alweer een oude molen
Stil het hoekje om zal gaan.
Als een goede vaderlander
Maak je je hierover druk,
En je grijpt woest naar je vulpen
Voor een ingezonden stuk.

Talloos vele lieden strijden
Met een waarlijk heilig vuur
Voor behoud dier monumenten
In de Hollandsche natuur.
„Làt ons landschap toch z'n molens!”
Propageert men en terecht . . .
Laat ons hopen, dat men daarbij
Niet . . . tégen windmolens vecht.

Stel u voor: ons mooie landschap
Van z'n schoonheden bevrijd.
Waar geen paarden voor den ploeg gaan.
Maar de motorploeg dan rijdt.
't Lustig molenwieken-draaien
Is dan ook wellicht ten end:
En in plaats van koetjes zie je
Er reclames van Blue Band . . .

Mooie, ouwe, brave molens,
Zullen we jelui misschien
Op het vaderlandsche weiland
In de toekomst niet meer zien?
En verdwijnt óók 't molenaartje,
Onze witbestoven vrind?
Die was óók een curiosum,
Want die leefde van den wind!

Belangrijk bericht voor de lezers

Opneming van drie vragenrubrieken

Herhaaldelijk onvangen wij naar aanleiding van geplaatste artikelen brieven van belangstellende lezers met vragen betreffende het kweken en de verzorging van *KAMER- EN TUINPLANTEN*. Wij hebben daarom besloten te beginnen met het eerste nummer van den volgende jaargang wekelijks een afzonderlijke rubriek te wijden aan het beantwoorden van dergelijke vragen — onafhankelijk evenwel van eenig geplaatst artikel — welke in het omslag zal worden opgenomen. Echter laten wij het niet bij deze ééne rubriek, maar zullen tevens nog twee andere vragenrubrieken opnemen, en wel een voor *HONDEN* (behalve honden-ziekten) en een voor *FOTOGRAFIE*. Alle drie deze rubrieken staan onder zeer deskundige leiding, zoodat zoowel „beginners”, als „meer-”, en „vergevorderden” vragen kunnen stellen en iedere lezer van „Buiten” kan hiervan gratis gebruik maken. De vragen zullen in tijdsvolgorde van binnenkomst behandeld worden. Men gelieve op briefkaart of briefomslag duidelijk te vermelden:

Redactie van het Weekblad „Buiten”

Vragenrubriek

Rokin 74—76, Amsterdam.

Vragen kunnen nu reeds ingezonden worden!
Dat alle lezers een ruim gebruik zullen maken van deze gelegenheid hopen gaarne de leiders dezer rubrieken en

de Redactie.

Foto Dr. v. Wissmann

EEN BERGDORP MET TWEE MOSKEEËN EN OP DEN BERGKAM EEN FORT UIT DEN TURKSCHEN TIJD.
DE WIT-OMRANDE VENSTERS STAAN ALS OOGEN IN DE HUIZEN

„Arabia Felix” - Het gelukkige Arabië

DOOR D. VAN DER MEULEN

DAAR, waar verder reizen per auto ten eenen male onmogelijk is, te Hadjeila, wordt het bivak voor den nacht opgeslagen. Met groote dankbaarheid zien we terug op de groote étappe die dezen eersten dag werd afgelegd, de doorsteek van de beruchte Tihama en van het heuvelgebied, dat ligt vóór het rotsgebergte en de hoogvlakten van het eigenlijke Jemen. Wel groot is het verschil dat bestaat tusschen land en volk van deze beide gebieden. In de Tihama wonen in stroohutten, die soms met leem bestreken zijn, de forse, mooi gebouwde en donker-gekleurde woestijn-menschen. Het zijn menschen van de heete, onafzienbare vlakten. Voor het hooggebergte zijn ze bang, ze weten

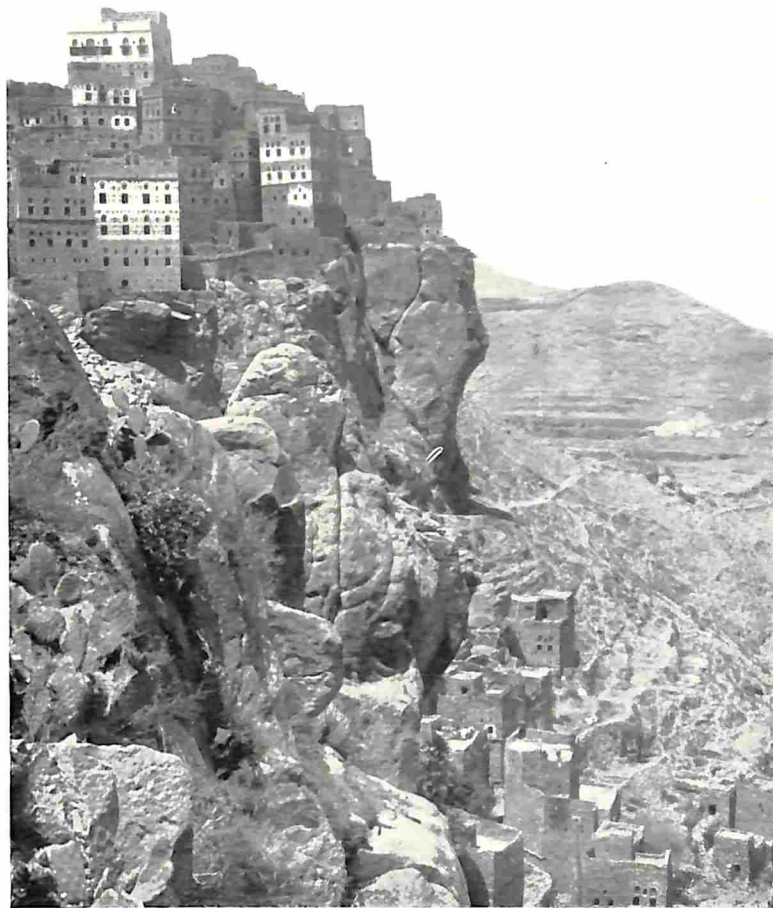
III
uit ervaring, dat ze niet bestand zijn tegen de gure winden, de koude regen- en hagelbuiën, die hen ziek maken en doen sterven. In het hooggebergte wonen op ongenaakbare toppen in massale, van rotsblokken gebouwde vesting-dorpen de bijna blanke, tengere bergbewoners. Zij weten, dat in de Tihama de dood op hen loert. Ze komen er dan ook niet, tenzij ze er als soldaat in dienst van den Imaam toe gedwongen worden. De Imaam zelf stamt af van een geslacht van vechtgeneraals uit het gebergte; zelf heeft hij ook die bijgeloovige vrees voor de Tihama. Hij heeft er slechts op neergeblijkt van zijn bergtoppen af, de zee heeft hij niet gezien en wil hij niet zien, want hij is ervan overtuigd, dat die aanblik voor hem ongeluk zou beteekenen. Zijn op één na oudste zoon, Mohammad, was Gouverneur van het Tihama-gebied en hij woonde in Hodeida. Hij was af en toe zwaar ziek aan malaria. Dat was ook het geval, toen ik in die havenplaats was en eerst een maand later op de terugreis ontmoette ik den bleeken, pas herstelden prins. Hij geloofde niet aan den gevaarlijken invloed, die van de zee uitgaat op zijn geslacht. Nog niet lang geleden vermeldden alle couranten van de Arabische landen den tragischen dood van dezen nobelen Prins, die bij een zwempartij in zee een in nood geraakten vriend wilde redden en door dezen zoo ongelukkig werd vastgegrepen, dat ze samen in de golven ondergingen. Voor den grijzen Imaam was het een bevestiging van de traditioneele overtuiging van zijn voorvaderen, dat ze hun bergen niet moeten verlaten om in de vlakte of aan de zee te gaan wonen. En dat zijn z'n bergmensen met hem eens. Militaire noodzaak heeft in dit klassieke land van den oorlog vaak gedwongen tot

Foto van der Meulen

HADJERE, EEN GROOT DORP WAAR DE RIJKE HANDELAREN IN MOKKA-KOFFIE
HUN GROOTE FAMILIEHUIZEN HEBBEN

het gebruiken van bergtroepen in de vlakte en omgekeerd, maar de groote verliezen door ziekte hebben de scheiding tusschen bergland en vlakte slechts versterkt. Gewoonlijk waren het dan ook buitenlandsche veroveraars, die Tihama en bergland tezamen trachtten te onderwerpen en te regeeren, maar telkens lukte het dan weer één van de beide deelen zich vrij te vechten. De Turken, die de laatste overheerschers zijn geweest, zagen hun arme soldaten omkomen in de gruwelijke Tihama en ze leden bloedige verliezen in het onneembare rotsland, en nooit lukte het hun in beide deelen tegelijk hun gezag te doen doordringen en te doen erkennen. Bij de wildheid van het land passen de verhalen van lijden en ondergang der Turksche troepen, die als heldendichten aan den vreemdeling verteld worden, die vraagt naar de geschiedenis van de ruïnen van steden en dorpen, die overal in het land te vinden zijn. Vijfzeventig procent van de Turksche expeditie-legers keerde nooit terug naar het verre Vaderland. ☞ In het beruchte koorts-nest Hadjeila zijn we aan de laatste halteplaats vóór het gebergte. De bagage gaat van hier op bergkameelen verder, zelf zullen we de reis op muilieren voortzetten, begeleid door een sterk militair escorte. De weg gaat door het rotsbed van een wadi met steile, hoge wanden. De kommandant van de patrouille berekent op welk deel van den dag de zon niet in de diepe wadi schijnen kan, want alleen dan is de temperatuur er te verdragen. Hier en daar staat in diepe kommen nog water, er is wat plantengroei op en tegen de rotsen, troepen apen zien van veiligen afstand nieuwsgierig op ons neer. De bergsoldaten zijn vroolijk en onvermoeibaar zoolang het in de morgenuren gaat door de beschaduwde tunnel van de wadi, en ze vertellen van de andere vreemdelingen, dien ze tot geleide strekten op hun tocht naar den Imaam. Het zijn er niet velen, maar ze schijnen heel wat minder sober gereisd te hebben dan deze Hollander. Tenminste de verhalen duiden daarop en vooral ook het stereotiepe slot, dat met dank melding maakt van de vrijgevigheid van deze Westelingen voor hun arme begeleiders. De strekking van deze verhalen ontgaat mij natuurlijk niet, en met een vroolijk knipoogje wordt dit geconstateerd. ☞ Schier eindeloos lijkt de zigzag die ten slotte uit het wadi-bed voert naar den bergpas waar het kleine plaatsje Wasil ligt. De heetste uren van den dag rusten we hier uit. Menschen en dieren zoeken de schaduw in de lage hutten van gestapelde-steen-muren met platte leemen daken. Ongedierte en stank drijven mij al gauw naar buiten. Het valt niet mee om daar wat schaduw te vinden en ik ben heel dankbaar, wanneer vroeg in den middag het sein wordt gegeven om verder te gaan. Aan stank, aan vlooiën, luizen en zelfs 's nachts kwellende en zoemende vliegen, verklaart de reiziger in „Gelukking Arabië” een nimmer eindigende oorlog. Stank, die in dit bergland te wijten is aan drie voornamelijk oorzaken. Ten eerste kleedt de bevolking zich in een katoenen kleeding, die bijna zwart is van de indigo. Hoe rijker men is, hoe dikker de indigo er op zit. Men smeert het lichaam met deze weeriekende kleurstof ook nog in, omdat men er een heilzame kracht aan toeschrijft. De tweede stankoorzaak ligt in het gebrek aan brandhout. De excrementen van koeien, kameelen enz. worden daarom zorgvuldig verzameld en met water aangelengd, tot platte ronde koeken verwerkt, die tegen de wanden van de huizen gekleefd worden. Vallen ze er af, dan zijn ze droog en hard en voor brandstof geschikt. De rook ervan prikkelt in onze neusgaten en verwekt weerzin; voor alle bewoners van de Arabische landen is dit de typische geur van het dorp en wekt hij dus de liefelijkste jeugdherinneringen. De derde stankoorzaak is de schaarschte van het water en de ruwheid van het klimaat, waardoor de bevolking der bergdorpen er toe komt om zich nooit te wassen. Geen wonder dus, dat stank en ongedierte zich zeer thuis gevoelen in de dorpen, die als onneembare vestingcomplexen liggen op de ongenaakbare toppen van het hier 2000—3000 M. hooge rotsgebergte. Van Wasil uit zie ik ze door mijn kijker liggen, en ik vraag mij af hoe de watervoorziening zou zijn en bepeins hoezeer de voorziening in alle andere dagelijkse behoeften verzwaard wordt door deze ligging. Alleen uiterste nood kan de men-

HET DORP HADJERE, GEZIEN VAN DE KUGZIJDE, WAAR HET BESCHERMD LIGT AAN DEN RAND VAN DEN AFGROND

schen ertoe gedreven hebben om zich de geweldige inspanning van zulk bouwwerk te getroosten. Niet alleen inspanning, ook groote bekwaamheid is daartoe noodig geweest. Keurig behouwen zijn de blokken natuursteen, waaruit de soms vijf en zes verdiepingen hooge huizenkolossen gebouwd zijn, vlak aan den rand van peillooze afgronden. Groen en rose gesteente is in smaakvolle afwisseling met het sombere, grijszwarte basalt gebruikt. De kleine venster-openingen zijn met witkalk omrand; de rijken hebben hun heele woon-étage van buiten gewit. Alleen de moskeeën, die laag en klein lijken naast de groote huizen, zijn vaak geheel wit. De minarets zijn rond en loopen spits toe. De huizen van echte vestingdorpen staan tegen elkaar, de nauwe straatjes gaan gedeeltelijk als tunnels door de benedenverdieping van die huizen, wat de verdediging van zoo'n dorp nog solider maakt. ☞ Om dit land van vestingdorpen te veroveren, moesten de Turken zwaar geschut aanvoeren. Wat dat zeggen wil, begrijpt hij, die met groote inspanning de zware dagmarschen heeft afgelegd tusschen Hodeida en San'a, en die daarbij nog heeft

Foto van der Meulen

WASIL, DE EERSTE PLEISTERPLAATS OP HET BERGTRAJECT. EEN DEEL VAN DEN WEG IS ZICHTBAAR (LINKS IN HET MIDDEN). DE BERGWAND IS HIER EERST VOOR EEN DERDE DEEL BEKLOMMEN

kunnen klauteren langs de grondslagen van een weg, die door de Turksche officieren met dynamiet in de rotsen is aangelegd om op de zwaarste plaatsen de door honderden soldaten gesleepte kanonnen te laten passeeren.

(Wordt vervolgd)

CACTUSSEN ALS KAMER-PLANTEN

DOOR G. D. DUURSMA

II

VAN de als kamerplanten gekweekte cactussen waren de zoogenaamde „bolcactussen” reeds langer dan een halve eeuw zeer geliefd. Niet in de eerste plaats zoozeer om de bloemen, maar meer, omdat haar grillige vorm en bedoornd uiterlijk tusschen de gewone kamerplanten zoo karakteristiek tot uiting kwamen. In de steeds gelijkmatig warme, 's winters iets drogere, kamer-temperatuur gevoelden de bolcactussen, welke den wetenschappelijken naam *Echinopsis* dragen, zich wonderwel thuis. Zij groeiden niet te snel, zoodat ze jaren lang de vensterbank konden sieren. En wat het voornaamste was, men kon aan vrienden en kennissen eens iets anders toonen dan de algemeen gekweekte *Fuchsia's*, *Pelargoniums* en *Maandroosjes*! Er ging van die bolcactussen een eigenaardige bekoring uit, moeilijk onder woorden te brengen weliswaar, doch niettemin verklaarbaar. Men zou die bekoring, dat aantrekkelijke, suggestief kunnen noemen. De cactusliefhebber-fotograaf Kooy heeft dit gevoeld en begrepen, toen hij zijn bloeiende *Echinopsis* op de gevoelige plaat vereeuwigde. Eén zoo'n foto zegt ons meer, dan wij in tientallen regels kunnen vertellen. Dezelfde suggestieve bekoring ondergaat ieder, die voor het eerst een goed ontwikkelde bolcactus met opmerkzaamheid gadeslaat. 't Is ook deze suggestieve bekoring geweest, welke de cactusliefhebberij in het laatste tiental jaren zoo'n groote vlucht heeft doen nemen. Haast zouden wij hier van „massa-suggestie” kunnen spreken. ☼ De grootste bekoring komt even-

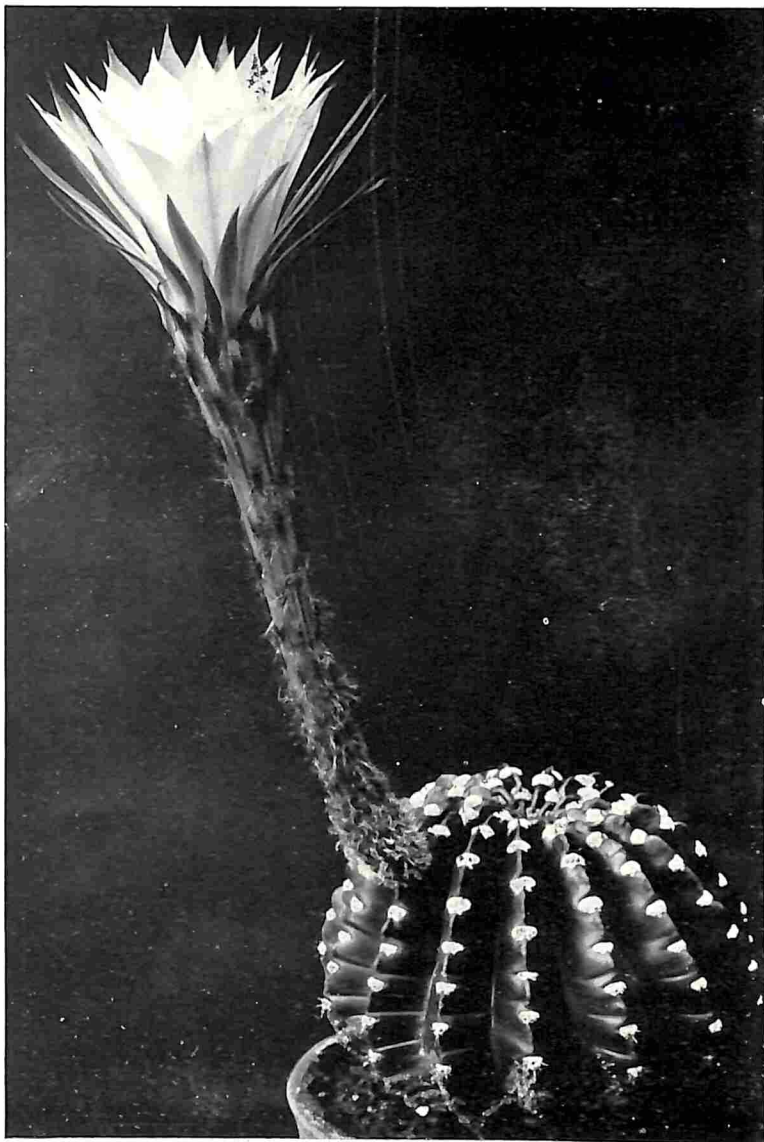

Foto Kooy

HET SUGGESTIEVE UITERLIJK VAN DEN BLOEIENDEN BOLCACTUS

Foto van der Meulen

GELUKKIG ARABIË. AANZIENLIJKE JOODSCHE FAMILIE IN DE HOOFDSTAD VAN JEMEN

wel, wanneer de bolcactus haar schitterende bloemen gaat ontplooien. De ontwikkeling van knop tot bloem is bij de *Echinopsis* een apart stukje geschiedenis. De opmerkelijke beschouwer ziet in het voorjaar op enkele doornbundeltjes een wollig pluusje te voorschijn komen. Dat is het eerste teken van de bloemontwikkeling. Oogenshijnlijk komt er in dat wollig pluusje weinig verandering. Doch na enkele weken bemerkt men, dat er toch eenige vordering valt te bespeuren. Het witwollige pluusje van voorheen is een zwart behaard knopje van ruim één centimeter lengte geworden. In dit tweede stadium kan de knop weer eenige weken, schijnbaar onveranderd, blijven staan. Maar onzichtbaar werkt de plant, geholpen door het zonlicht, aan de ontwikkeling van knop tot bloem voort. En op een warmen lenteavond bemerkt men, dat het kleine knopje vrij plotseling tot een lange, groene buis is uitgegroeid. Vol spanning wordt het oogmerk verheid, dat de knop zich zal openen. Nog een paar dagen wordt het geduld op zware proef gesteld, en dan . . . als de zon ter kimme neigt, breekt voor de *Echinopsis*-bloem de dag der glorie aan. De bloembekleedsels breken van een, het mettelooze wit van de bloem wordt zichtbaar in al zijn heerlijkheid. Een zachte geur stijgt op uit het binnenste van de diepe bloembuis. Hoe teer staan de talrijke meeldraden langs den rand der buis, hoe geheimzinnig omgeven ze den in een tiental stempels vertakten stamper. Zoo staat de bloem op het toppunt van haar glorie. En alweer moeten wij den kunstenaar bewonderen, die het juiste moment op de foto wist weer te geven. ☼ Jammer genoeg duurt de wondere schoonheid der *Echinopsis*-bloem maar kort. Nog één vollen dag mogen wij van haar smetteloze pracht genieten en dan is het in den regel gedaan. ☼ Doch daarom niet getreurd. Aan volwassen planten toch ontwikkelen zich in den voorzomer achtereenvolgens meer knoppen tot bloemen. Niet zelden kan men tienmaal en vaker van het openkomen der bloemen genieten. ☼ Of anders tracht men van de jonge bolletjes, welke onder aan de moederplant te voorschijn komen, nieuwe planten op te kweken, welke bij goede behandeling reeds na twee of drie jaren kunnen bloeien. Dit opkweken vereischt weinig moeite. Men drukt het bolletje van de moederplant af, zoodra het de grootte van een noot bereikt heeft. Aan de basis van het bolletje zijn reeds de kleine wortelpuntjes zichtbaar, welke, zoodra men het met vochtige aarde in aanraking brengt, spoedig tot wortels uitgroeien en zich vasthechten. Matig vochtig gehouden, begint het jonge plantje lustig te groeien, wat men door af en toe verplanten helpt bevorderen. ☼ Van de verschillende *Echinopsis*-soorten zijn de uit Zuid-Brazilië en Argentinië afkomstige *Echinopsis Eyriesii* en *E. tubiflora* het meest bekend. Beide bloeien dankbaar en rijk met ongeveer 25 cm lange, 10 cm breede, heerlijk riekende, witte, trechtervormige bloemen. ☼ Andere soorten, zooals *Echinopsis oxygona*, welke men tegenwoordig niet meer soort-echt, maar alleen als bastaard aantreft en *Echinopsis Decaisneana*, hebben roze-roode gekleurde bloemen. ☼ Al deze soorten zijn reeds ongeveer een eeuw bekend. Omstreeks 1850, toen er, evenals nu, een groote voorliefde voor het kweken van cactussen bestond, hebben de bloemisten zich veel moeite gegeven om tusschen deze soorten, talrijke kruisingen tot stand te brengen. Zij zijn daarin zoo goed geslaagd, dat thans haast geen enkele plant meer ras-echt valt

aan te wijzen. De zuiver-botanische soorten zijn in de talloze hybriden volkomen ten onder gegaan. Men behoeft dit evenwel niet als een aanwinst te beschouwen, want jammer genoeg zijn er onder deze, vaak niet oordeelkundig in het leven geroepen, kruisingen ettelijke welke moeilijk bloeien. Het eigenaardige is, dat zulke trage bloeiers verbazend mild zijn met het vormen van jonge bolletjes. De liefhebbers van tegenwoordig geven aan dit verschijnsel niet ten onrechte den naam „stekziekte”. Aan zulke stek-zieke hybriden is niet veel eer te behalen, want iedereen wil liefst, en zeer terecht, de planten in bloei hebben. 't Zou daarom gewenscht zijn al de stekzieke Echinopsis-verscheidenheden maar weg te doen en er verder naar te streven alleen die planten te behouden, welke geregeld goed bloeien. Door deze selectie algemeen toe te passen is het mogelijk weer een mildbloeiend ras te verkrijgen. ☼ Als bijzonder dankbaar en rijkbloeiend moeten wij nog Echinopsis aurea noemen. Deze soort werd in 1916 op de berghellingen van West-Argentinië, 1000 meter boven den zeespiegel, ontdekt. Het is dus een plant welke geen overmatige warmte vereischt. De bloemen zijn niet zoo groot als van de hierboven genoemde soorten, 9 cm lang en 8 cm breed, mooi citroengeel van kleur. Als kamerplant is dit wel een van de beste en meest voldoening gevende soorten, want de bloemen verschijnen bijna den geheelen zomer, reeds aan kleine, jonge plantjes. ☼ Na verwant aan het geslacht Echinopsis is het geslacht Echinocereus. De hiertoe behorende soorten groeien niet bol- of kogelvormig, doch maken dik bedoornde zuiltjes, welke min of meer kruipen, zooals op de hierbij gevoegde foto goed tot uiting komt. ☼ De tot dit geslacht behorende soorten behooren voornamelijk in Mexico, het cactusland bij uitnemendheid, thuis. ☼ De hier afgebeelde Echinocereus polyacanthus is wel een der krachtigste soorten, de 20 cm lange stammen zijn dicht met 5 cm sterke doorns bezet, waartusschen in den zomer de 6 cm groote, bloedroode bloemen te voorschijn komen. ☼ Dankbaarder bloeien Echinocereus Salm-Dyckianus en Echinocereus Scheerii. Dit zijn echter kamerplanten, welke, als ze den bloeibaren leeftijd bereikt hebben, elken zomer een groot aantal 12 cm lange en 6 cm breede, trechtvormige bloemen ontwikkelen. De kleur der eerste is eigenaardig geelachtig rood en van de andere roze rood. In tegenstelling met de Echinopsisbloemen, welke slechts kort duren, blijven de bloemen van deze Echinocereus-soorten bijna veertien dagen open. ☼ Geheel afwijkend door haar lange witte haren is Echinocereus De Laetii, welke haar naam ontving ter eere van den wereldberoemden cactuskweeker Frantz De Laet te Antwerpen, wiens plantenzieker haar in 1909 op de 2000 meter hoge kalkhellingen van Sierra de la Paila (Mexico) ontdekte. Deze Echinocereus gelijkt veel op de bekende Grijsaard-cactus, ze is echter veel gemakkelijker in de

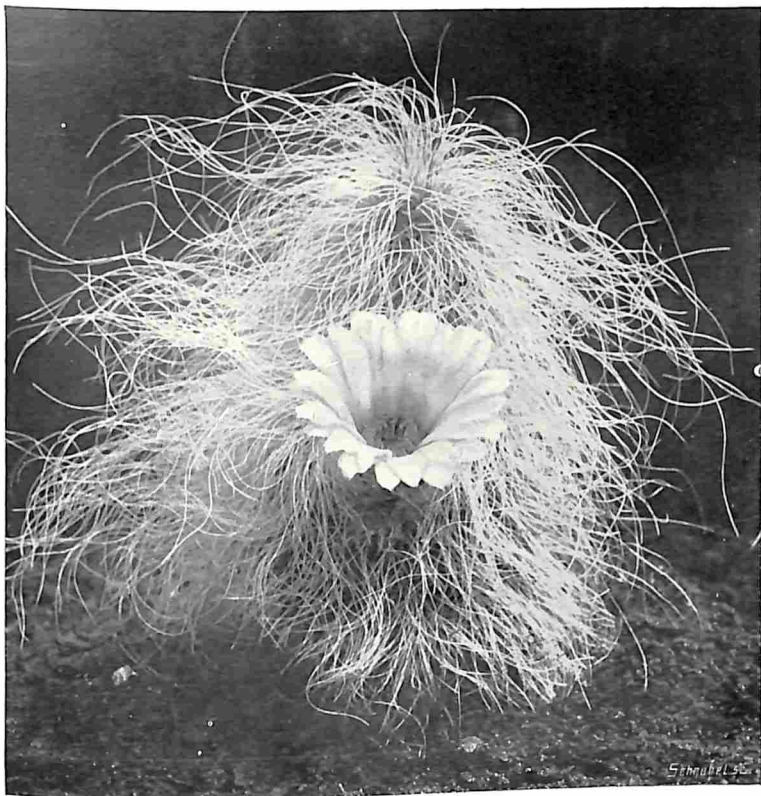

Foto Kooy

ECHINOPSIS-BLOEM IN VOLLE PRACHT

kamer te kweken. Bovendien kan men ze in de kamer in bloei krijgen; de 6 cm lange en breede bloemen zijn prachtig rose gekleurd. ☼ Voor het in bloei krijgen der Echinocereus-soorten is veel zon een eerste vereischte. Men geve ze derhalve in de kamer het zonnigste plekje. 's Zomers vragen ze matig vocht, doch in den winter moet men ze aan den drogen kant houden. Echinocereus De Laetii behoort steeds voorzichtig begoten te worden, want de waterdruppels blijven gemakkelijk in den weelderigen haardos hangen en zouden dan rotplekken kunnen veroorzaken.

CHOPIN had, als vele andere groote musici er het land aan, door menschen bij wie hij te gast was, „gebruikt” te worden. Weer eens een keer uitgenoodigd aan den vleugel plaats te nemen, speelde hij zijn kortste competitie, een praeludium van zestien maten. „Maar, mon cher Maitre!” riep de gastvrouw, „zoo'n kort stuk?” „Mevrouw,” repliceerde de veel-geplaagde, „ik heb ook maar heel weinig gegeten!”

ECHINOCEREUS DE LAETII

ECHINOCEREUS POLYACANTHUS

PAARDENMARKT

ER zijn vandaag geen beesten op de Beestenmarkt, maar paarden. Een koe is een beest, maar een paard is een dier, en de markt heeft vandaag zelfs een eenigszins voornaam cachet. ☼ Koeien staan maar log en verveeld aan de ijzeren stangen, die van de eene blauwsteenpaal naar de andere reiken; ze kijken je aan met hun groote, waterige oogen, ze schuiven in de zon hun roodbruine en zwartbonte ruggen heen en weer en langs elkaar, zoodat het onder de hooge iepenboomen, die nu van hun loover ontdaan zijn, een wonderlijke zee van doodsche kleuren lijkt; ze vervullen de markt met hun dof geloei het zijn heusch onbehouwen klanten midden in de stadsche cultuur. ☼ Maar de paarden . . . Ik heb nooit geweten, dat er zoo veel soorten zijn: bruine en zwarte en witte en grijze met fraaigeteekende appels op de flanken; paarden met een witte vlek op den kop, op het kruis, paarden met lange manen als vrouwenhaar en met zwierige staarten, paarden met een „brosse” op den hals; groote paarden en kleine paarden, paarden met krachtige, behaarde pooten, paarden, die zoo uit het boerenbedrijf zijn weggestapt, paarden, die een sulky hebben getrokken, of die een plaatsje hebben gehad in een fries van het Parthenon. En ze staan hier broederlijk naast elkaar. Ze tikken met de harde ijzers op den grond, ze tillen de koppen met een ruk omhoog, en rondom hen is niet het zware gerucht van een koeienmarkt, maar een voorname stilte, die af en toe wordt onderbroken door een gehinnik, dat als een hooge lach klinkt. Heusch, de markt is vandaag aristocratisch met al die paarden. ☼ Rondom deze dieren is het gerucht van de handelaars. Die loopen op hun klompen tusschen de

lange rijen door, ze slaan de dieren keurend met een stok op het lijf, en laten ze in een stille straat proefloopen. Handen klappen op elkander, er wordt gedronken in een café . . . En daar gaan de paarden hun nieuwe vaderland tegemoet. Waarheen? Wie weet het? De koppen knikken voornaam op en neer, en de ijzers kletsen op de herfststraat, die nat is van den mist en glad van de laatste bladeren.

CACTUSSEN ALS KAMERPLANTEN.
ECHINOPSIS TUBEROSA

de laatste bladeren. Ws.

Kleederdrachten en volkstypen in Duitschland

DOOR DR. AUGUSTA VON OERTZEN

(Slot)

IN de Hessische landen zal men verrast zijn door het lieflijke uiterlijk der vrouwen: in het land van Biedenkopf en de Schwalm treft men bekoorlijke gestalten aan, die een aan de koketterie van hun wezen als 't ware aangepast costume zich wisten te verschaffen: van top tot teen is er nergens een grens gesteld aan de zucht naar opschik; koket is het mutsje, het „Stülpchen”, dat in vele streken zóó klein werd, dat het als vlecht, niet meer als hoofdbedekking aan te duiden is. Als een goedgeslaagde grap troont het op het tot een „Schnatz” (knoedel) ineen-gedraaide haar. ☼ Hoe verder naar het Zuiden men komt, des te inniger is de harmonie tusschen landschap en costume. Wie de grenzen van het Badensche „Ländle” (landje) overschreden heeft, bevindt zich in het hartje van echte folklore. Zwaben en Alemannen zijn de gebruikers van hun voorvaderen trouw gebleven en in hun heerlijk land nemen zij elke gelegenheid tot feestvieren te baat. Als volk, dat er van houdt zich te tooien, hebben zij ook den man in den bonten glans betrokken. Gekleed in rood vest met daaroverheen een lange jas, binnen welks fladderende panden kleurige voering glanst, met kniebroek, witte kousen en ronden zwarten hoed, daalt hij aan de zijde van zijn uitverkorene, die, in het geborduurde „Laible” (lijfje), met gebloemd schort, op het hoofd den „Schwinger” (stroochoed) of de zwarte muts met lange banden, voor hem niet onderdoet in vroolijke kleuren, van de op de bergen van het Schwarzwald gelegen hoeven naar de kerkdorpen omlaag. ☼ Ook in Württemberg kan men, wanneer men geluk heeft, menig origineel type ontmoeten; in de buurt van Reutlingen wordt helaas echter al minder en minder de zoogenaamde „Betzinger Tracht” gedragen, een kleuren-symphonie van zeldzame bekoring. De lieflijke dochters van het land prijken in alle kleuren van den regenboog; bij een diepblauwen rok, waarin lichtblauwe strepen afsteken, dragen zij een roodbont en met galon bezet jakje, daarbij een bontbestikt of uit fluweel—waarin een patroon geweven

EEN VROUW MET BRUIDSMUTS UIT HET DORP SCHÖNWALD BIJ GLEIWITZ IN OPPER-SILEZIE

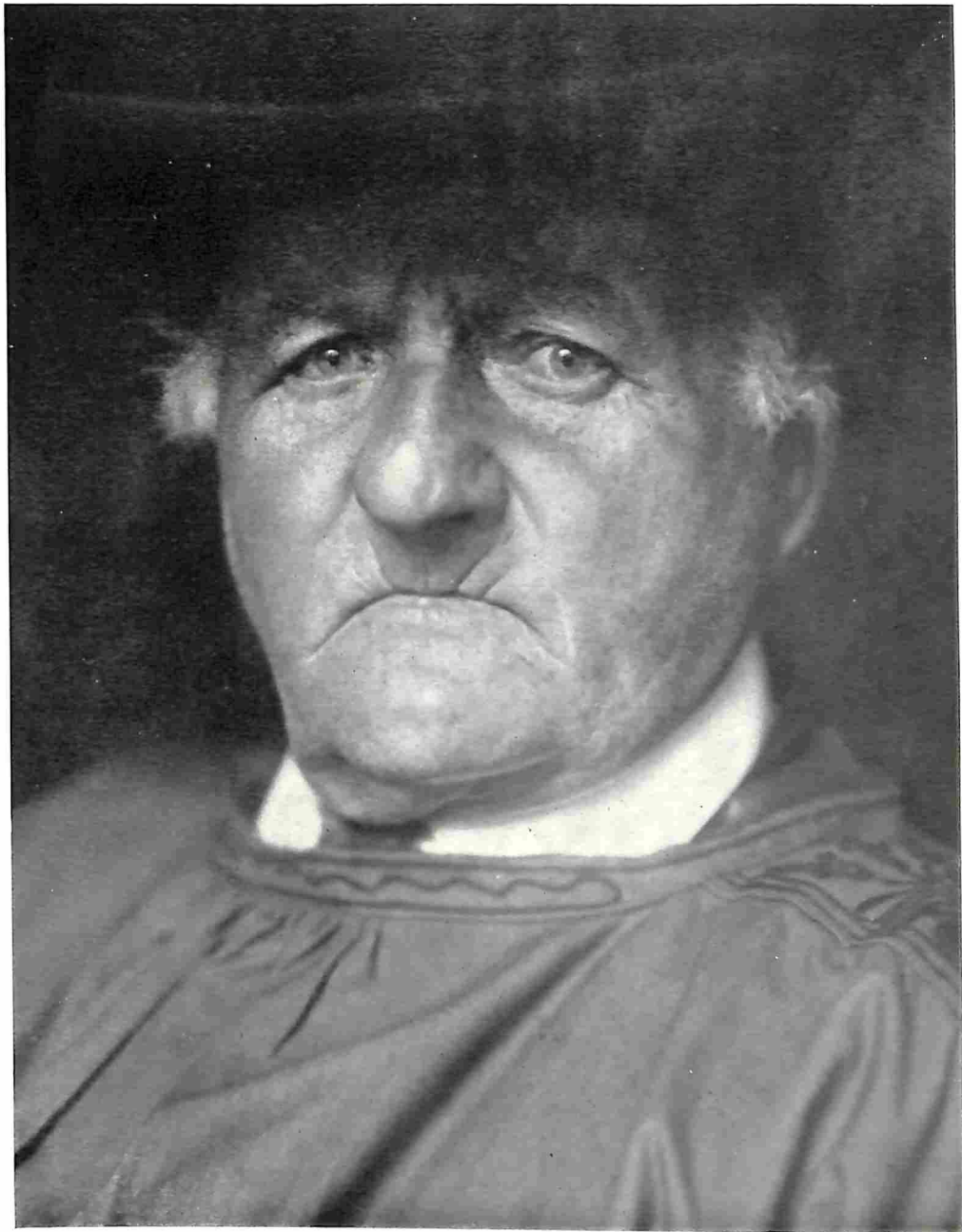
is — vervaardigd lijfje; ook de corsage, gemaakt van hetzelfde rood als het lijfje, is bont geborduurd. Hierbij komt een vroolijk mutsje, een rond dekseltje met een rozet van lint over gebloemd katoen, een bekoorlijk relief voor de donkerharige vrouwen met hun bloeiend uiterlijk. Het costuum der mannen komt, wat originaliteit aangaat, overeen met dat der vrouwen; de Betzinger draagt een lange witte linnen broek van dezelfde stof is zijn lange, tot halverwege de beenen reikende jas vervaardigd, de „Weiskittel“. Een rood vest met tinnen kogelronde knopen en een plat zwart petje geven ook den mannen een vroolijk aanzien. ☞ Nog vroolijker evenwel, dan in Baden en Württemberg, is de volkskleeding in het Zuidelijke deel van Beieren. Wanneer daar, te Tölz en Mittenwald, te Werdenfels en Reichenhall, kermis gevierd wordt, gaat iemand het hart open bij het zien van zooveel schoonheid en levenslust. Kan men zich een lieflijker, blijmoediger persoonkje denken dan een Werdenfelerin in Zondagskleeren? Zij lijkt de schoonste bloem, ontloken aan den bodem van haar land, dit prachtige land met zijn optorende bergen, groene meren, sappige weiden, beboschte hellingen. Hier leeft de dracht, hier is zij natuurlijk, vanzelfsprekend, als bloemen en gras. Wanneer men uit het bonte leven der ouderwetsche stadjes, der lieflijke dorpen, opklimt naar de van de drukke wereld afgelegen Beiersche bergen, dan ziet men menschen, die in type en kleedij het karakter van dit eigenaardige en krachtige land belichamen. Die markante, forsche gestalten der berggidsen en houthakkers, sedert ontelbare geslachten gewikkeld in den strijd met de elementen, kleeden zich nog steeds in het eenvoudig-practische costuum hunner vaderen: met spijkers beslagen schoenen, kuitkousen (zoogenaamde „Lofel“), een Joppe uit grijs of bruinachtig loden, een groen vest met zilveren knopen, dat open gedragen wordt om de leeren of wollen, mooi geborduurde bretelles te laten zien, een broek uit gemzen- of hertenleder, de zoogenaamde „kurze Wichs“, en een groen hoedje, meestal met een statige arendsveer versierd. Dit is de oude landsdracht, die trots menige verknoeïing door de „mode“ nog steeds trouw bewaard wordt. Door haar kleur en schilderachtig effect levert zij, vooral wanneer groote groepen aldus gekleede Beieren bijeenkomen, een allerbekoorlijkst, onvergetelijk schouwspel op: een vroolijke danspartij op de bergweide, een Leonhardi-rit, zooals die bijvoorbeeld elk jaar op den 6en November in Bad Tolz gehouden wordt, of een echte Schuhplattler (een volksdans), dit zijn eenige der gelegenheden, waar de natuurlijke beminnelijkheid en de kleurenminnende vreugde der zinnen van het Beiersche bergvolk in naieve oorspronkelijkheid tot uiting komen. Het Beiersche volksfeest echter is het Münchener Octoberfeest op de Theresienweide. Uit alle deelen van Beieren stroomden de bezoekers hierheen, want het meer dan een eeuw oude volksfeest heeft niettegenstaande alle slechte tijden de echt Münchener levensblijheid en tevens zijn eigen gaardheid trouw weten te bewaren, welke laatste vooral tot uiting komt in de aanwezigheid van talloos vele interessante typen en kleederdrachten van het land. Maar al te gaarne wordt door het landvolk tot het vieren van dit feest uit kasten en koffers het erfdeel der voorvaderen te voorschijn gehaald: tusschen het bonte gewoel schittert de vleugelmuts of de „Otternhaube“ der Dachauerin, de witgeborduurde katoenen kousen, de halsdoek uit zwart rips met gouden tressen en een fijn zilveren slot. Hier en daar duikt de „Bourgondische“ muts der Frankische op, geknoopt uit zwart zijden band; hier en daar ziet men de geweldige rokkenmassa's der vrouwen uit Ochsenfurt in Beneden-Franken, het lijfje met zwaar goudborduursel afgezet. Hoofdzakelijk echter zijn de verschillende bergkleederdrachten hier vertegenwoordigd, de vrouwen uit Berchtesgaden en de vrouwen en meisjes uit de

Chiemgau met hun „Reginahaüberln“, de meisjes van Tegernsee en Schliersee met hun met bloemen bestikte borstdoeken enzovoort, en al zal men ook wel eens een enkelen keer op iets „onechts“ stuiten, toch kan men zeggen, dat dit Münchener volksfeest ook tegenwoordig nog een uniformen stijl heeft, een stijl, die nergens zijn gelijke vindt. ☞ Wie door Duitschland reist en uitziet naar volkstypen en kleederdrachten des lands, zal ervaren, dat de moderne tijd evenals in Nederland veel van de oude, mooie erfenis der vaderen vernietigd heeft, maar toch zullen in zijn herinnering beelden opdoemen, die hem voerden tot het waarachtige wezen van een volk: er zijn wortels, die diep zich geboord hebben in den vaderlandschen bodem, die hun voedsel vinden in die schoone gevoelens van traditie en piëteit, welke ouderdom en jeugd verbinden tot een onverbreekelijke eenheid van verleden, heden en toekomst.

HET BUITENLEVEN IN HET EXLIBRIS

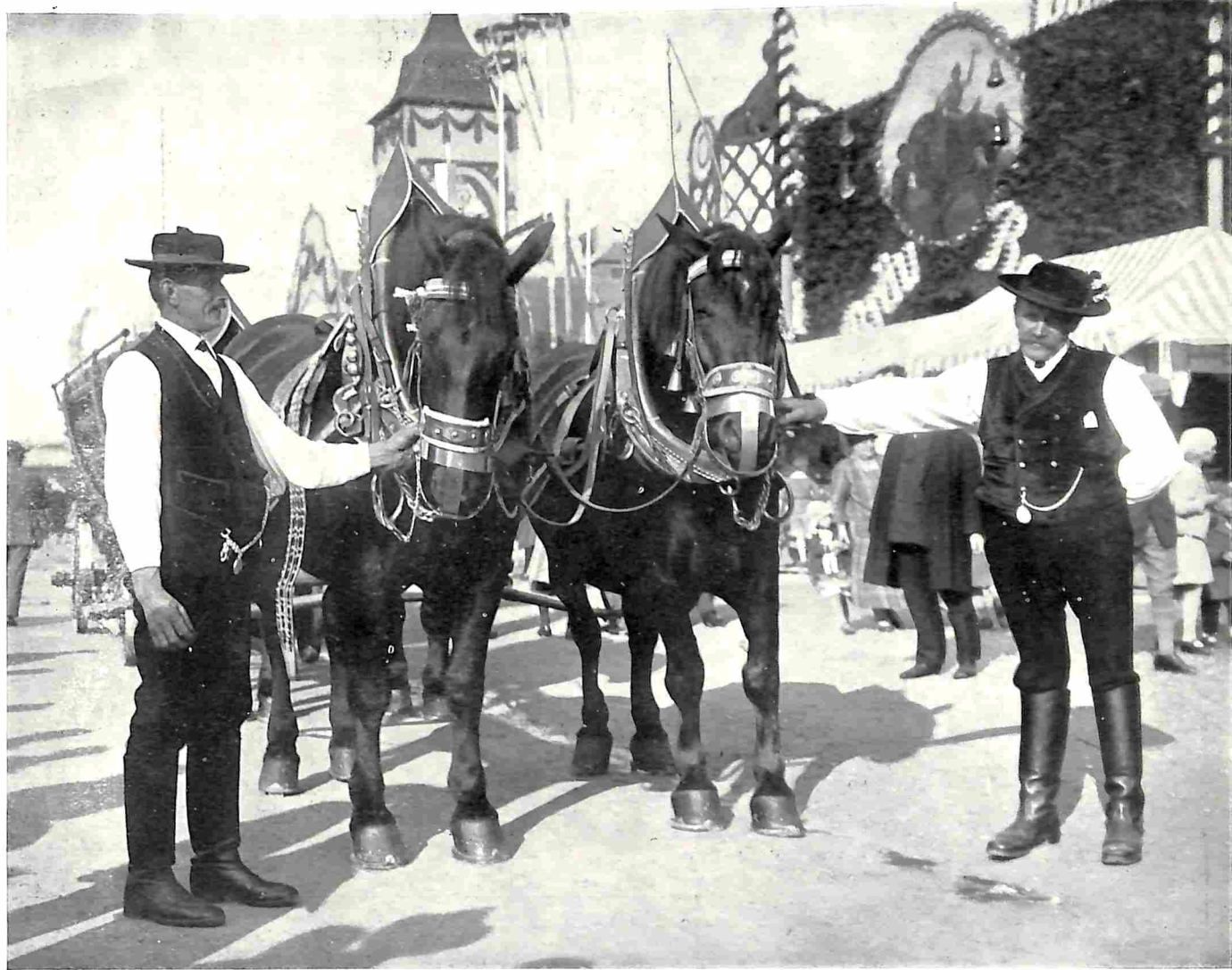
DOOR JOHAN SCHWENCKE

HET zal aanvankelijk eenigszins vreemd toeschijnen, dat ik in dit tijdschrift het exlibris behandel, doch een slechts vluchtige blik op de afbeeldingen zal u met het feit verzoenen. De ingewijden weten, dat de wereld van het exlibris een spiegelbeeld is van de wereld van den menschen en het is dan ook mogelijk om in elk vakveld van welken aard en welke richting het moge zijn, om in elk vakveld zelfs, een bijdrage over deze veelzijdige sierkunst te plaatsen met tekst en afbeeldingen, welke geheel in de sfeer van het geschrift blijven. Talloos zijn de exlibris met voorstellingen, welke aan het buitenleven herinneren. In mijn

„GROSZBAUER“ VAN DE SCHWÄBISCHE ALB IN WÜRTEMBERG

verzameling bevinden zich verscheidene met een boom als motief, niets dan een boom. Maar welk een groote hoeveelheid van mogelijkheden schuilt reeds in dat simpele onderwerp, en geen wonder. Want hoe schoon kan een boom in de eenzaamheid zijn, hoe vol van symboliek voor het menschelijk leven. Bewogen door storm of statig ten hemel strevend, zoo wordt hij in exlibris weergegeven; ook wel rust en beschutting biedend aan een in lectuur verdiept lezer. Of sterk gestyleerd en dan is hij een schoon ornament, dat gedachten wekt aan de verschillende staten, waarin hij in de natuur voorkomt. Het bloemen- en plantenleven

KLEEDERDRACHTEN EN VOLKSTYPEN IN DUITSCHLAND. EEN BIERWAGEN MET GELEIDERS OP HET OCTOBERFEEST TE MÜNCHEN

MEISJES UIT VILLINGEN (SCHWARZWALD)

is in het exlibris eveneens rijk vertegenwoordigd. De botanicus zal wellicht een zijner lievelingsplanten tot motief kiezen, maar ook apotheker en dokter hebben vaak exlibris waarin geneeskrachtige planten, als papaver, digitalis, umbelliferen, voorkomen. En is een bloem niet een uitgelezen symbool voor het jonge meisje, de

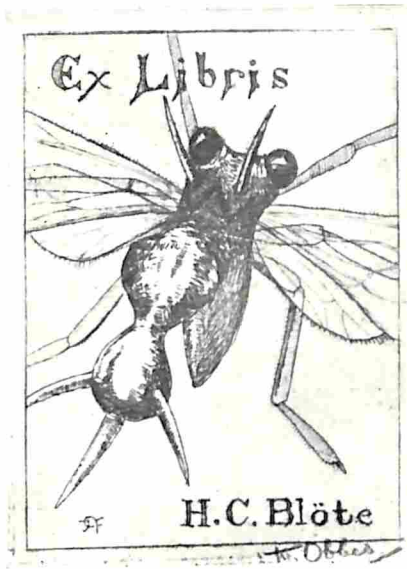
vrouw? Het zou een uitgebreide studie op zichzelf vormen om na te gaan in welken vorm, staat en stijl de zonnebloem, die bijna menschelijke bloem, door de tijden in het exlibris is weergegeven. En dan de dierenwereld. Om alleen eens te verwijlen bij de bijen: de bij op een bloem, de bij als hoekvulling, de bij gestyleerd, het is wederom een groote studie. En dat nu is het mij elken dag opnieuw weer treffende: de ontstellende veelheid, de veelvuldigheid, de ontzaggelijke rijkdom aan onderwerpen, welke op dit terrein ligt verscholen. Gelijk het mij elken dag opnieuw verdriet, dat zoovele jaren heengingen waarin in ons land niet met geestdrift het vele schoone in werken van literatuur is bijengehouden. Toen ik, in het begin van 1926, deze belangwekkende kunstvoortbrengselen begon te verzamelen, had ik weinig of geen richtsnoer. Maar de liefde voor de kunst zwol tot een roeping in mij, om hier een bijkans niet tot voltooiing te brengen taak ter hand te nemen. Alvorens nu verder te gaan in den trant als ware u met deze materie innig vertrouwd, schijnt het mij nuttig toe eenig licht over het wezen daarvan te verspreiden. Want hoe populair het boek in dezen tijd ook is — er zal vermoedelijk geen enkel huis, geen enkel gezin zijn, waarin het ontbreekt — het exlibris, het artistieke eigendomsmerk, dat in het boek thuis behoort, is verre van overbekend. Dat het niet algemeen in gebruik is, is zeer begrijpelijk; want het is een voortbrengsel van kunst. En deze wordt nu eenmaal door het groote publiek, ik zou haast zeggen stelselmatig, verloochend. De meesten, ook vele beschaafden en in den geest gevormden, miskennen haar. Zij miskennen de beteekenis van den droom in het leven. Zoekend de ruchtbaarheid en gezelligheid weten zij niet, dat de stillen in den lande, de eenzamen, de scheppers zijn van een orde, welke zij zoo gaarne plegen te verstoren. Wie veel houdt van dwalen in de volle eenzaamheid, van peinzen in een hoekje van een huiskamer, waarin de pret hoogtij viert, wordt rijp voor het leven in een schooner, ongerepten staat. Zulk een mensch houdt van kunst én . . . van kinderen. En van boeken, die stille vrienden. Het exlibris is óók een voortbrengsel van kunst en reeds daarom zal het nimmer populair worden. Maar in het exlibris zijn enkele factoren, welke op het publiek een ietwat prikkelende bekoering uitoefenen en ik herhaal: slechts een vluchtige blik op de afbeeldingen bij dit artikel zal

HOUTSNEDE VAN
NIC. J. B. BULDER

ETS VAN
JOH. PONSIOEN

ETS VAN TH. OBBES

TEEKENING VAN
ANTON PIECK

de waarheid van deze bewering doen erkennen. En wanneer ik u dan vertel, dat er duizenden van dergelijke prentjes in alle beschaafde landen bestaan als even zoovele eigendomsmerken van boekenliefhebbers, dan zult ge, zoo ge deze dingen voor het eerst hoort, de ooren spitsen en er meer van willen weten. Het ex libris is een etiketje of prentje, dat den naam vermeldt van den eigenaar en van hem iets persoonlijks in beeld brengt, een voorliefde, karaktereigenschap of levensleus. Het kan ook zuiver typografisch zijn, met enkel als tekst: Dit boek is van P. Hansen. Zulk een eigendomsmerk zal heel mooi zijn, wanneer een fraai lettertype wordt gekozen en goed papier voor de afdrucken. Men kan de letters ook laten teekenen en het geheel laten opstellen in een orde naar modern begrip. Voegt men er dan een spreuk aan toe, welke betrekking heeft op boek, lectuur, kunst of wetenschap, dan kan een artistiek ontwerp ontstaan. Het woord ex libris is gevormd naar de uitdrukking „ex libris”, welke „uit de boeken” beteekent in den zin van „uit de verzameling boeken”, uit de boekerij van een bepaald persoon. Het wil dus zeggen, dat het boek, waarin zulk een prentje is geplakt, thuis behoort in de bibliotheek van hem, wiens naam in het prentje voorkomt. Op oude ex libris of boekmerken — het eenige goede Hollandsche woord, waarvan de zetter meestal boekwerken maakt — komt ook vaak de uitdrukking „ex bibliotheca” voor. Hoewel deze termen ook thans nog worden gebruikt, treft men toch vele andere termen aan als Boek van, Eigendom van, Uit de boekerij van, enz. Kortom, van de uitdrukking ex libris heeft men, ter aanduiding van het prentje, het zelfstandig naamwoord ex libris gemaakt en dit is internationaal in gebruik. De lezer zal hebben opgemerkt, dat ik ook als meervoudsvorm ex libris gebruik, want libris is immers reeds een meervoudsvorm van libri (boeken).

UIT DE
VERZAMELING VAN
J. J. SCHWENCKE

TEEKENING VAN JOH. BRIEDÉ

Het behoeft dus verder niet te worden verbogen. Het is mij in dit bestek niet mogelijk veel van de oude belangwekkende geschiedenis te vertellen. Ik volsta daarom met de vermelding, dat het ex libris, zooals wij dit thans kennen, is ontstaan kort na de uitvinding van de boekdrukkunst (1450). Het had voorloopers in verschillende vormen en om u een idee te geven, welk een studie het zou vereischen om al die vormen vast te stellen, noem ik bijvoorbeeld de incunabelen of wiegedrukken, met hun versier-

de initialen en ander rijk ornament, waarin een wapen of ander embleem van den eigenaar eensgezind met het geheel was verwerkt. Als afzonderlijk prentje dateert het van de vijftiende eeuw en het eerste ex libris is in Duitschland gemaakt. Ons land is in de zestiende eeuw gevolgd. De vraag kan nu rijzen: met welk doel heeft men de boeken met zulk een eigendomssteeken gemerkt? Die oude boeken waren zeer kostbaar en vooral gold dat voor de werken, welke nog niet waren gedrukt, doch geschreven zijn. Deze werden aan de buitenzijde gemerkt, door een kenteeken van den eigenaar in den band te branden; dit heette een superlibros. Trots op het bezit was hier wel een voorname drijfveer en zeker zal hier ook de overweging hebben geheerscht, dat men voor ontvreemding van een stuk, zoo duidelijk voorzien van een persoonlijk keur, zou terugdeinzen. Dit superlibros bleef ook na de uitvinding van de boekdrukkunst nog wel eenigen tijd in gebruik, doch het was kostbaar en daardoor verdween het geleidelijk. Het afzonderlijke prentje plakte men aan de binnenzijde van den perkamenten band, zoodat het moeilijk kon worden verwijderd. Ook dit wijst wel op eenige voorzorg. In elk geval heeft de nieuwe tijd hierin een grondige verandering gebracht. Wat voorheen klassiek was, ademt thans de volle vrijheid, al is voor den kenner het verleden in tal van punten nog altijd waarneembaar. Hoe het zij, het ex libris kan toch altijd nog worden gebruikt met het doel het boek te beschermen en voor hen, die veel boeken ter leen ontvangen en uitleenen, biedt het veel gemak. De opbloei van de kunst en in het bijzonder die van de grafische technieken heeft het ex libris radicaal tot boekversiering verheven. Het is niet louter meer een stuk, dat is ontworpen zonder rekening te houden met de boek-kunst en vandaar dan ook, dat velen de hout-sneede, dus een in hout gesneden ex libris, het aangewezen boekprentje achten. Want dan bestaat volkomen harmonie: boek en hout-sneede zijn namelijk beide voortbrengselen naar een vorm van hoogdruk. Persoonlijk ben ik er geen voorstander van om het grafisch procédé voor het ex libris te beperken tot hout-sneede en lijneliché — de door een fotochemigrafisch proces gereproduceerde inktteekening — omdat daardoor zooveel schoone mogelijkheden in andere technieken als boekversiering verloren gaan. Ik kan, gelukkig, ook een kopergravure of ets waardeeren, al erken ik het euvel in de harmonie. Velen gaan immers niet zóóver in de theorie der kennis... Het is merkwaardig, dat meestal uit-

HOUTSNEDE VAN
W. J. ROZENDAAL

Foto Leclercq

WINDSTILTE EN ...

sluitend boekenliefhebbers een exlibris hebben en dat ware boekenminnaars niet gaarne een boek uitleenen. Een bewijs voor de stelling, dat zij het exlibris in hun boek plakken louter, ter versiering daarvan. Maar er is nog een psychologische zijde aan dit geval. Juist omdat zij zoo veel van boeken houden, willen zij het eenige exemplaar, dat van een bepaald werk in hun bezit is, geheel tot een stuk van zichzelf maken en zij bereiken dat door er een exlibris in te plakken. Nu voelen zij het als een heerlijk, uniek eigendom, dat zij noode uit handen zouden geven. Maar voor dezulken, de ernstigen, is het een eisch, dat zij een schoon, artistiek exlibris bezitten, een dat de vreugde om het bezit versterkt en er als het ware een tuiltje bloemen aan toevoegt. En ben ik nu niet langs wonderlijke wegen weer aangeland in de sfeer van dit periodiek? U ziet onder de afbeeldingen een exlibris met miertjes en de woorden „uit de verzameling van J. J. Schwencke”. Ik gebruik dit exlibris, dat Johan Briedé, die veel bloemen en gedierten in beeld heeft gebracht, uitsluitend voor boeken en geschriften, welke over exlibris handelen. Daar dit verband houdt met mijn verzamelzin, heeft Briedé een groote vechtmier afgebeeld, die de exlibris-collectie bewaakt, terwijl andere nijvere miertjes stukken voor de verzameling aandragen. Hieruit kan men afleiden, dat voor boeken van anderen aard weder een ander exlibris kan worden gebezigd en inderdaad gebruik ik er nog voor boeken op wijsgeerig en bellettristisch gebied. Fraaie houtsneden vol diepen zin maakte de fijne Maastrichtsche kunstenaar W. J. Rozendaal voor mij en ik heb ook een minutieus geteekend exlibris van Otto Verhagen. Hiermede is tevens de vraag beantwoord of één persoon wel meer dan één exlibris kan gebruiken. Ook in dit opzicht is met het klassieke begrip gebroken. De bezitter van een bibliotheek, welke bestaat uit gedeelten van verschillenden aard van kunst, wetenschap en techniek, komt er allicht toe voor elk van die gedeelten een passend exlibris te laten ontwerpen. Ik erken, dat hij zeer wel zou kunnen volstaan met een simpel etiketje en zoo hij de voorkeur geeft aan een prentje, zou dit een neutraal karakter moeten hebben. Gevoelt hij veel voor de exlibriskunst en heeft hij stijl, dan zal zijn zin voor eenheid het winnen en wenscht hij voor boeken over techniek een exlibris met een toepasselijke voorstelling, voor boeken met en over poëzie eveneens. Zoo heeft de bekende ver-

zamelaar ir. Eug. Strens een groot aantal exlibris in gebruik, welke door Nederlandsche en buitenlandsche kunstenaars zijn ontworpen. ☞ In het volgend nummer hoop ik u nog enkele bijzonderheden over deze interessante kunst te mogen mededeelen. (Slot volgt)

DE VORST

„'t IS koud, meneer”, zegt 't meisje, en zij brengt de kilte van den eersten wintermorgen mee in huis. „'t Heeft toch zóó gevoren”. ☞ Ja, ja, dat weet ik, hoe het gevoren heeft. De scherpe Noordooster heeft immers de bloemetjes op de ruiten geblazen: die schitteren nu in het licht van een zon, die aan een wolkeloozen hemel is opgegaan. De donkere aarde van mijn peuterige stadstuinje is grijs geworden. Op het asfaltpapier van mijn schuurtje ligt een laagje rijp te fonkelen. ☞ Maar neen, ik wist niet, hoe erg het wel was. Dat merk ik pas, wanneer ik het stuur van mijn fiets vasthoud, en mijn handen pijn gaan doen van de kou, en mijn ooren beginnen te tintelen. ☞ De wind zoekt door de hooge boomen, en stuift het zand over de straat. Een krant kleppert tusschen het traliwerk van een hek. De rook van een locomotief vliegt in blanke flarden over de kap van het perron. En boven de wereld staat de onbarmhartige winterhemel, stralend blauw, geweldig, ijskoud, zonder één wolkje. ☞ Een paar kinderen hollen hand in hand naar school. Boven de dikke dassen steken hun roode kopjes uit. Hun witte klompjes klossen over de harde, luidruchtige straat. De menschen zitten in hun kleeren weggedoken als verkleumde vogels. Een onverbeterlijke optimist wandelt bloothoofds door den venijnigen wind, maar hij brengt de handen aan de ooren. Er is iets kwaadaardigs in zoo'n eersten wintermorgen, hij doet je denken aan de een of andere oude „Chronijcke vanden Iare soveel & soveel” toen de menschen bij hun haarden doodvroren en men op schaatsen haast in China kon komen, hij beperkt je belangstelling tot je vingers, teenen en ooren, hij maakt je alles vijandig: de koude wind, het koude licht, de denderende en helklinkende geluiden. Tot je er doorheen bent, glad er doorheen, en schik krijgt in deze ongevaarlijke worsteling met de Poolse transportkoude. Ws.

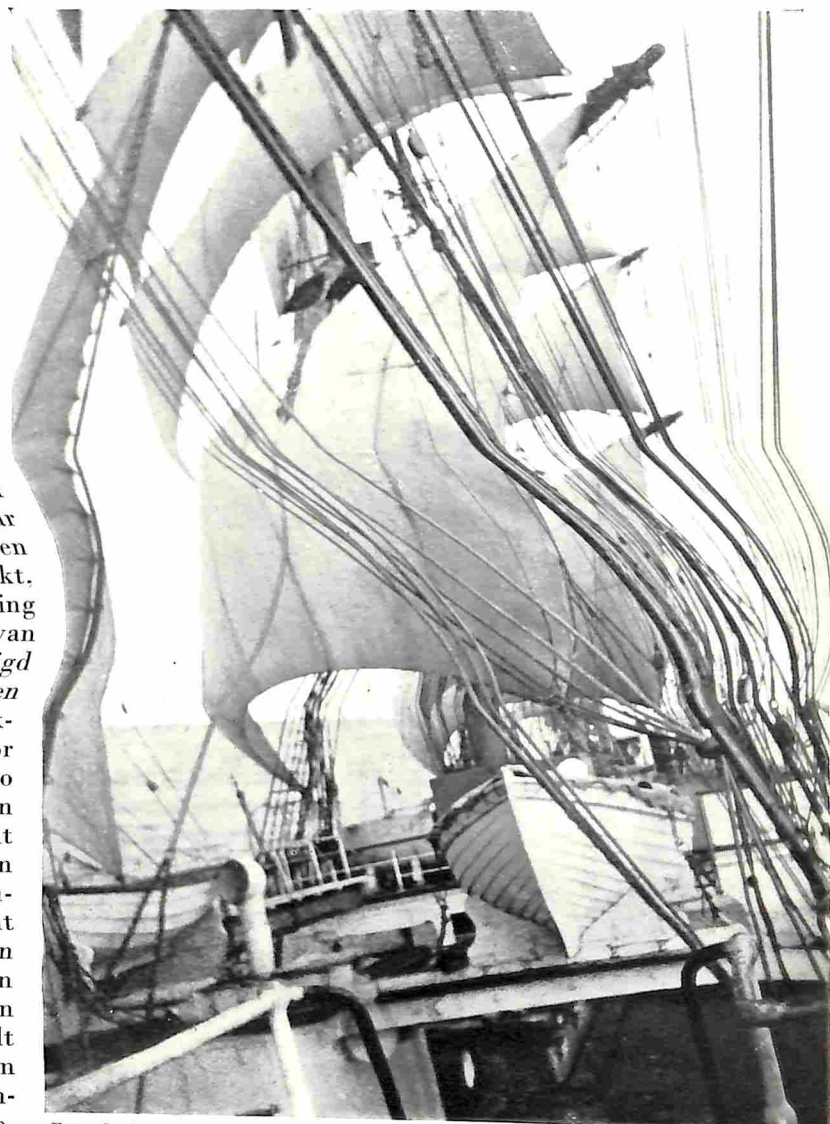

Foto Leclercq

WIND IN DE ZEILEN!